

واکاوی کتب آموزش زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی در میزان بهره‌گیری از آموزه‌های اسلامی

فریده رنگینی^۱
زهرا افتخاری^۲

چکیده

زبان بیانگر فرهنگ، آداب و رسوم، اعتقادات و ایدئولوژی یک ملت است. آموزش زبان دوم امروزه به عنوان یکی از فعالیت‌های آموزشی و فرهنگی مورد توجه دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی است. جامعه المصطفی یکی از نهادهای مهم در ایران است که در راستای آموزش زبان فارسی گام برمی‌دارد و سعی می‌کند تا آموزه‌های اسلامی را از طریق زبان فارسی به مخاطبان خود منتقل نماید. برای این منظور از سال‌ها پیش منابعی تألیف شده است. در این پژوهش با استفاده از روش تحلیل محتوا به تجزیه و تحلیل کتب درسی آموزش فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی بر اساس میزان بهره‌گیری از آموزه‌های اسلامی پرداخته شده است. مؤلفه‌های آموزه‌های اسلامی مورد مطالعه در این پژوهش، آیات قرآن، احادیث، نهج البلاغه، اماکن مقدس و اسامی چهارده معصوم (ع) می‌باشد. بر اساس یافته‌ها از مجموع هفت جلد کتاب آموزش زبان فارسی بررسی شده؛ ۸۰٪ اسامی اهل بیت، ۸٪ حدیث و روایت، ۵٪ آموزه‌های نهج البلاغه، ۴٪ تصویر اماکن مقدس، ۳٪ آیات قرآن یافت شد.

کلید واژه‌ها:

آموزش زبان فارسی، کتاب‌های آموزشی زبان، محتوای آموزشی، آموزه‌های اسلامی.

۱. کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، مدرس زبان فارسی مجتمع بنت الهدی قم. (نویسنده مسئول).
(F.rangini88@gmail.com)

۲. کارشناسی ارشد حسابداری. مدرس زبان فارسی مجتمع بنت الهدی قم.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۱۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۰۵

اسلام دین جامعی است که آموزه‌ها و تعالیم آن همه جنبه‌های مورد نیاز در راستای تعالی و رشد انسان را در بر می‌گیرد. دین مبین اسلام در حیطه علوم و دانش‌های بشری مانند کلام، عقاید، اخلاق، تربیت، فقه، احکام، اقتصاد، سیاست، روان‌شناسی، علوم اجتماعی تعالیم و آموزه‌هایی دارد. تحقیق و بررسی و استخراج همه آموزه‌ها و معارف دین اسلام به صورت مطلق بسیار سخت و دشوار بلکه می‌توان گفت محال است و باید محققان و عالمان متعددی در حوزه‌های تخصصی گوناگون پژوهش و تحقیق کنند و آموزه‌های دین را به صورت مستدل و قانونمند از ادله شرعی استخراج نمایند. امروزه نیز حوزه‌های علمیه و مراکز آموزشی دینی به دلیل گسترش مرزهای دانشی اقدام به راه‌اندازی رشته‌ها و دوره‌های تخصصی نموده‌اند تا هرکس به صورت خاص در یک حوزه دانشی متخصص شود؛ همچون درس‌های خارج فقه پزشکی، فقه خانواده، فقه بورس، مطالعات زنان، روانشناسی اسلامی و فلسفه اسلامی.

جامعه المصطفی‌العالمیه به همت بزرگان حوزه‌های علمیه بویژه بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، تأسیس و میراث‌دار بیش از هزار و چهارصد سال تلاش عالمان و بزرگان حوزه‌های علمیه شد. این مرکز توجه مشتاقان فراگیری علوم اسلامی و معارف اهل بیت (ع) را از گوشه گوشه عالم به خود جلب کرد؛ به گونه‌ای که بسیاری از آنان برای کسب علم و معارف اسلامی به شهر مقدس قم مسافرت می‌کنند. جامعه المصطفی‌نهادی علمی-فرهنگی است که با هویت حوزه‌ای در عرصه بین‌الملل فعالیت می‌کند و مهم‌ترین هدف آن گسترش علوم اسلامی و انسانی با رویکرد آموزشی، فرهنگی تربیتی است. تنوع ملیتی فراگیران، گستردگی شعبه‌ها و نمایندگی‌ها در بسیاری از کشورهای جهان، این نهاد علمی را در زمره مراکز علمی و فرهنگی برتر جهان قرار داده است. «تکیه بر منطق و عقلانیت، دانش‌مداری فعالیت‌ها، تقریبی بودن آموزه‌های دینی و ایجاد فرصت‌های بهینه آموزشی برای صاحبان استعداد در سراسر گیتی از مهم‌ترین اصول فعالیت جامعه المصطفی (ص) العالمیه به شمار می‌رود» (اداره کل روابط عمومی و بین‌الملل، ۱۳۹۳).

بیان مسئله

جامعه المصطفی (ص) در عرصه مدیریت دینی جهانی، با هدف تربیت مخاطبانی از عالمان و پرچمداران هدایت قرآنی و اندیشه تمدن اسلامی جهت پاسخگویی به نیاز تشنگان زلال معارف الهی، لازم است طرحی نوآفرینانه و ابتکاری داشته باشد (اساسنامه جامعه المصطفی، ۱۳۸۷). زبان فارسی مهمترین ابزار این طرح است. حضرت آیت الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب، در جمع اعضا مجمع بین المللی استادان زبان فارسی درباره اهمیت زبان فارسی فرموده‌اند: « بدون تردید اسلام از طریق زبان فارسی و فارسی زبانان به چین، شبه قاره و بخشی از آسیای میانه گسترش یافته است و بسیاری از کسانی که در این مناطق به اسلام گرویده‌اند، هنوز یادگارها و نشانه‌های زبان فارسی را در کلمات و اصطلاحات دینی خود حفظ کرده‌اند و این خود مایه سربلندی و افتخار است.» در جای دیگری معتقدند هویت ملی از دو رکن اساسی دین اسلام و زبان فارسی تشکیل می‌شود (مقیسه، ۱۳۹۵).

اگر امروز نیم‌نگاهی به تمام رسانه‌های گروهی دنیا بیندازیم، معلوم می‌شود که برنامه‌های رادیویی، تلویزیونی و یا سایت‌های اینترنتی بسیار کمی وجود دارد که رسالت تبلیغ و گسترش اسلام ناب اهل بیت (ع) را برعهده دارند. در مقابل، این افتخار بر زبان فارسی بس، که اسلام با واژه‌های آن معرفی می‌گردد و امواج حاصل این واژه‌ها می‌تواند تا اعماق قاره‌ها و در ژرفای دل شیفتگان پیام اسلام، نفوذ کند و پرده ابهام از چهره اسلام بزدايد؛ این جاست که اهمیت مجهز شدن به این ابزار فرهنگی، رخ می‌نماید. آموزه‌های دینی به عنوان یکی از نیازهای اساسی مراکز آموزشی و عامل اساسی رشد زندگی معنوی افراد است. از آنجا که دین تبیین کننده آیین حیات طیبه و نظام ارزشی و تعیین کننده سبک زندگی پاک و سالم است، در انتخاب محتوای کتاب درسی توجه به مبانی آموزه‌های دینی مانند قرآن، پیامبر (ع) و معصومان، ارزش‌های اسلامی، عقل و اجتهاد و پیوند بین علم و دین ضروری است (معانی، ۱۳۹۲).

با نگاهی به اهداف و سرفصل دروس نظام‌های آموزشی در جهان از جمله آرژانتین (پرورش شهروندان آگاه و مطابق با ارزش‌های معنوی مسیحیت)، پاکستان (ایجاد انسجام معنوی براساس تعالیم اسلامی)، اتریش (پرورش استعدادهاي

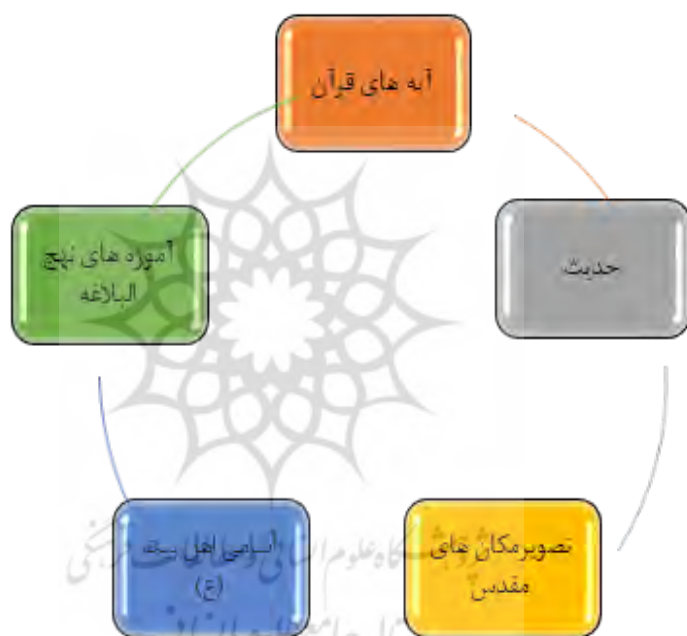
شهروندان بر پایه ارزش‌های معنوی)، آلمان (پرورش معنوی جوانان)، بلژیک (ایجاد حس مسئولیت و ایمان در جوانان)، دانمارک (ارج نهادن به ارزش‌های معنوی مسیحیت)، مشاهده می‌شود که جهت‌گیری برنامه نظام‌های آموزشی به سمت معنویت است (شعبانی، ۱۳۸۴).

یکی از مهم‌ترین راه‌های انتقال آموزه‌های اسلامی گنجاندن آن‌ها در فرایند آموزش بویژه آموزش علوم مقدماتی و ابزاری مانند زبان و ادبیات است. چراکه دانش‌پژوهان به‌عنوان مقدمه ورود به فهم دین و معارف اسلامی، بخش قابل توجهی از زمان خود را صرف یادگیری زبان می‌کنند؛ بنابراین می‌توان امید داشت که اگر فرهنگ اسلامی - ایرانی و آموزه‌های آن، در فرآیند آموزش زبان فارسی گنجانده شود، سهم قابل توجهی در انتقال فرهنگ ناب اسلامی به دانش‌پژوهان و ایجاد تغییرات مثبت در نگرش‌ها و رفتارهای دینی آن‌ها داشته باشد. این نکته از آن جهت حائز اهمیت است که آموزش زبان فارسی جزو اولین برنامه‌ها و نقطه آغازین مواجهه آن‌ها با فرهنگ و معارف اسلامی است. «محتوا» یکی از عنصرهای مهم در نشر معارف اسلامی تلقی می‌شود؛ زیرا که محتوای اسلامی در گسترش دین مبین اسلام نقش بسزایی دارد. بنابراین اگر می‌خواهیم پرچم دار اسلام در توسعه و اندیشه دینی در جهان باشیم باید دین و محتوای آموزشی را تقویت کنیم. انتخاب محتوای آموزشی که عنصر مهم برنامه درسی و یکی از نیازهای اساسی زبان فارسی به غیر ایرانیان است باید مبتنی بر ارزش‌های اسلام ناب محمدی (ص) باشد. محتوا، کتب درسی مبتنی بر ارزش‌های فرهنگی و تربیتی و سازوار با آموزه‌های دینی و قرآنی، مجموعه‌ای منسجم و هماهنگ از فرصت‌ها و تجربیات یادگیری است که زمینه شکوفایی فطرت الهی، رشد عقلی و فعلیت یافتن عناصر و عرصه‌ها را به صورت پیوسته فراهم می‌آورد. بنابراین می‌توان گفت یکی از ارکان یادگیری، محتوای منتخب هر واحد یادگیری است.

مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) وابسته به جامعه المصطفی (ص) به قدمت ۳۰ سال است که در عرصه آموزش و گسترش زبان فارسی و معارف دینی گام برداشته است و تا همین امروز به گفته صاحب نظران مهم‌ترین مرکز آموزش و گسترش زبان و فرهنگ فارسی به غیرفارسی زبانان

در جهان می‌باشد. این مرکز در راستای اهداف آموزشی خود دست به تألیف کتبی زده است که در این مقاله برآنیم این کتب را از جهت آیه‌های قرآن، حدیث، تصویر مکان‌های مقدس، اسامی اهل بیت(ع) و آموزه‌های نهج‌البلاغه بررسی کنیم.

مؤلفه‌های آموزه‌های اسلامی

پیشینه پژوهش

در بررسی پیشینه، پژوهشی که به طور کامل با موضوع پژوهش حاضر مرتبط باشد یافت نشد. در بررسی منابع و کتبی که با این موضوع و این رویکرد بحث‌هایی از آن را در برمی‌گیرد، نوشته‌های زیر دیده می‌شود.

نور بخش، ملک لو (۱۳۹۳) در پژوهشی تحت عنوان «بازنمایی دین در کتاب‌های آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان» به بررسی نحوه‌ی بازنمایی و ارائه‌ی عناصر دین به فارسی‌آموزان در چهار کتاب آموزش فارسی به غیر فارسی

زبانان پرداخته‌اند. این کتاب‌ها شامل جلد هفتم کتاب آموزش فارسی جامعه المصطفی، جلد ششم کتاب آموزش فارسی جامعه الزهرا، جلد چهارم کتاب آموزش زبان فارسی (آزفا) و جلد چهارم مجموعه آموزش فارسی (تاریخ فرهنگ و تمدن ایران) تالیف صفار مقدم است. در این پژوهش، گفتمان دینی در این کتاب‌ها در سه حوزه «اسلام، سایر ادیان، گفتمان دینی بی‌نشان» طبقه بندی شده و از طریق فرایندهای «فرانقش اندیشگانی» (طرح شده از سوی هلیدی)، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج، حاکی از غالب بودن «گفتمان دینی» در کتاب‌های جامعه المصطفی و جامعه الزهرا، «گفتمان دینی سایر ادیان» در کتاب آزفا و «برابری سه گفتمان دینی بی‌نشان، اسلامی و سایر ادیان» در کتاب صفار مقدم است. صادقی و دریکوند (۱۳۹۳) در پژوهشی که تحت عنوان «زبان فارسی و تحکیم هویت ایرانی - اسلامی» انجام داده‌اند به این نتیجه رسیده‌اند که زبان فارسی، به عنوان یکی از مولفه‌های بسیار مهم و پایدار در تبیین هویت ایرانی - اسلامی مطرح می‌شود؛ زیرا در تاریخ پرفراز و نشیب ایران زبان فارسی از یک طرف، حلقه اتصال تمام اقوام، گروه‌ها و طبقات اجتماعی ایران را در تاریخ فراهم آورده است و از سوی دیگر، نقش ماندگاری در تعمیق و ترویج فرهنگ و معارف اسلامی به عنوان زبان دوم اسلام، ایفا کرده است.

موسوی و نیلی (۱۳۹۳) در پژوهشی که پیرامون «نمود ارزش‌های انسانی و اخلاقی در حوزه برنامه‌ریزی درسی براساس آموزه‌های دینی» انجام داده‌اند به این نتیجه رسیده‌اند که بر مبنای آموزه‌های دینی، معنویت و معنویت‌گرایی، عمده‌ترین وجه و ویژگی یک نظام آموزشی تلقی می‌شود. ساهو و پرادهان (۲۰۰۸) نیز توجه به رشد معنویت و روحانیت در برنامه‌های آموزشی را بسیار مهم و حیاتی دانسته‌اند.

بر اساس مطالب پیش گفته صاحب نظران و پژوهشگران این حوزه، محتوای کتب درسی را براساس معنویت و آموزه‌های اسلامی و از زوایای مختلف تحلیل و بررسی کرده‌اند. دقت و اندیشه در مجموعه مطالب و مستندات نظری و پژوهشی بالان نشان دهنده نقش و کارکردهای مثبت برنامه درسی معنوی است.

پرسشهای پژوهش

با توجه با اهمیت محتوای دینی در کتب فارسی زبانان، این مقاله در پی یافتن پاسخ برای پرسش های اصلی زیر است:

همخوانی محتوای کتب آموزش زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) از کتاب مقدمه تا ششم دوره زبان فارسی با قلمرو آموزه های اسلامی (آیه های قرآن، حدیث، آموزه های نهج البلاغه، تصویر مکان های مقدس، اسامی اهل بیت (ع)) به چه میزان است؟

متون گنجانده شده در کتاب چگونه و تا چه حد توانسته است آموزه های فرهنگ اسلامی را ترویج دهد؟

پرسشهای فرعی

- همخوانی محتوای کتب آموزش زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) از کتاب مقدمه تا ششم دوره زبان فارسی با آموزه های اسلامی در مؤلفه آیه های قرآن به چه میزان است؟
- همخوانی محتوای کتب آموزش زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) از کتاب مقدمه تا ششم دوره زبان فارسی با آموزه های اسلامی در مؤلفه حدیث به چه میزان است؟
- همخوانی محتوای کتب آموزش زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) از کتاب مقدمه تا ششم دوره زبان فارسی با آموزه های اسلامی در مؤلفه آموزه های نهج البلاغه به چه میزان است؟
- همخوانی محتوای کتب آموزش زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) از کتاب مقدمه تا ششم دوره زبان فارسی با آموزه های اسلامی در مؤلفه تصویر مکان های مقدس به چه میزان است؟
- همخوانی محتوای کتب آموزش زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) از کتاب مقدمه تا ششم دوره زبان فارسی با آموزه های اسلامی در مؤلفه اسامی اهل بیت (ع) به چه میزان است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از روش تحلیل محتوا از نوع کمی - توصیفی برای تحلیل کتاب‌های درسی آموزش زبان فارسی، به غیر ایرانیان مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی در استان قم استفاده کرده است. یکی از روش‌های مناسب برای بررسی محتوای کتاب‌های درسی، روش تحلیل محتواست. «تحلیل محتوا عبارت است از قرار دادن اجزای یک متن، کلمه‌ها، جمله‌ها، پاراگراف‌ها و مانند آن‌ها برحسب واحدهایی که انتخاب می‌کنیم و در تعدادی مقوله که از پیش تعیین شده‌اند» (دوورژه، ۱۳۶۲). به عقیده برلسون تحلیل محتوا نوعی تکنیک پژوهش است که برای توصیف عینی منظم و تا آن‌جا که ممکن است کمی محتوا، با هدف نهایی تفسیر داده‌ها به کار می‌رود. ویژگی‌های منظم بودن، عینی بودن و مقداری بودن در تعریفی که هولیستی از فن تحلیل محتوا می‌دهد قابل رؤیت است. تحلیل محتوا به هر نوع فنی اطلاق می‌شود که در راه استنتاج منظم و عینی ویژگی‌های خاص یک متن به کار می‌آید (ساروخانی، ۱۳۷۸). در این پژوهش واحد ثبت، متن، تصویر، پرسش‌ها و... از کلیه صفحات کتاب‌ها و روش شمارشی آن، فراوانی است و مقوله بندی‌ها آموزه‌های اسلامی بر پنج قسمت تقسیم شده است: آیه‌های قرآن، احادیث، آموزه‌های نهج البلاغه، مکان‌های مقدس، اسامی اهل بیت (ع). جامعه آماری در این پژوهش، هفت جلد کتاب‌های آموزش فارسی به فارسی، مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) است. با مشاهده و مطالعه کتاب‌های آموزش زبان فارسی از جلد اول تا جلد هفتم مطابقت با آموزه‌های اسلامی انجام شده است. در این فرآیند، جدول توزیع فراوانی به ازای هر درس تنظیم و واحدهای محتوا مورد شمارش قرار گرفته‌اند.

جدول شماره (۱): مشخصات جامعه آماری

نوبت چاپ	سال انتشار	تعداد صفحات	تعداد درس	نام کتاب
ششم	۱۳۹۶	۱۰۹	۸	آموزش فارسی به فارسی مقدمه
هفتم	۱۳۹۶	۲۵۴	۲۰	آموزش فارسی به فارسی کتاب اول
چهارم	۱۳۹۶	۲۵۴	۲۰	آموزش فارسی به فارسی کتاب دوم
چهارم	۱۳۹۶	۲۳۴	۲۰	آموزش فارسی به فارسی کتاب سوم
ششم	۱۳۹۶	۱۹۰	۲۰	آموزش فارسی به فارسی کتاب چهارم
یازدهم	۱۳۹۵	۱۱۶	۲۰	آموزش فارسی به فارسی کتاب پنجم
-	۱۳۹۵	۱۲۶	۲۰	آموزش فارسی به فارسی کتاب ششم

۱. تدوین مؤلفه‌های آموزه‌های اسلامی. در این مرحله، روش کار به این صورت بود که نخست بر اساس محتوای آموزه‌های اسلامی، مؤلفه‌های اصلی استخراج شدند و در پی آن براساس مؤلفه‌ها تعاریفی تعیین شدند. برای اطمینان از شناسایی این مؤلفه‌ها چهارچوب تدوین شده در اختیار برخی از اساتید قرار داده شد و خواسته شد که چهارچوب را با توجه به انطباق مؤلفه‌ها با آموزش زبان فارسی بررسی کنند و صاحب نظران پس از مطالعه چهارچوب معنوی، دیدگاه‌های خود را درباره اصلاح و حذف بخشی از مؤلفه‌ها در اختیار ما گذاشتند و سرانجام مؤلفه‌های اسلامی کتب زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) به شرح جدول شماره (۲) شناسایی و تبیین شدند.

جدول شماره (۲): مؤلفه‌های آموزه‌های اسلامی

مؤلفه‌ها	محدوده بررسی
قرآن	بر اساس سی جزء قرآن کریم
احادیث	تمام احادیث و روایات رسیده از منابع مختلف
آموزه‌های نهج البلاغه	براساس سه محور (خطبه، نامه، حکمت)
آشنایی با اسامی اهل بیت	نامه‌های مبارک ۱۴ معصوم
اماکن مقدس	تمامی مراکز اعم از مساجد، امامزاده‌ها، حرم ائمه اطهار، اماکن زیارتی

۲. تدوین سیاهه واریسی محتوا. بر اساس چهارچوب مفهومی تدوین شده سیاهه واریسی محتوا تدوین شد؛ یعنی جدولی ترسیم گردید که در ستون اول: پایه (نام کتاب‌ها)، ستون دوم: موضوع مولفه‌ها، ستون سوم: مصادیق (نمونه‌ای از جملات)، ستون چهارم: (فراوانی)، ستون پنجم: (درصد فراوانی)، ستون ششم: (ارجاع به صفحاتی که جملات استخراج شده است) و ممکن است در یک صفحه چند بار مفاهیم تکرار شده باشد که تعداد تکرار در پراکنش مشخص شده است.

یافته‌های پژوهش

تحلیل کمی و توصیفی کتاب‌های درسی آموزش فارسی به فارسی، مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی قم از کتاب مقدمه تا ششم با هدف تعیین میزان انطباق آن‌ها با شایستگی‌های آموزه‌های اسلامی بر اساس پنج مؤلفه، آیه‌های قرآن، احادیث، آموزه‌های نهج البلاغه، تصویرهای مکان‌های مقدس، اسماء اهل بیت (ع) انجام شده است. مجموع فراوانی و درصدهای به دست آمده برحسب مؤلفه‌ها در کتاب‌های درسی آموزش فارسی به فارسی در ۵ جدول ارائه شده است که مشخص می‌شود به چه میزان آموزه‌های اسلامی در کتاب‌های فارسی به فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) اهمیت داده شده است. از فرمول فراوانی نسبی درصد یافته‌های جدول به دست آمده است.

$$F_i = \frac{f_i}{\sum_{i=1}^n f_i} \times 100$$

جدول شماره (۳): توزیع فراوانی آیه‌های قرآن در هفت جلد کتاب‌های آموزش فارسی

پایه	موضوع	مصادیق	فراوانی	درصد فراوانی نسبی	ارجاع به صفحه
ششم	نتیجه اعمال، مقام شهید، پرهیزکاران، شیطان (۴) آفرینش موجودات (۲)	گمان نکنید آنانی که در راه خدا کشته شدند مرده‌اند؛ بلکه آنها زنده‌اند و نزد پروردگار خود روزی می‌خورند. آل عمران / ۱۶۹	۹	٪۴۵	۸۸-۸۶-۹۷ (۲)۹۱- (۴)۱۱۷
پنجم	اسراف، شکر نعمت (۲) معاد	بخورید و بیاشامید ولی اسراف نکنید که خداوند اسراف کاران را دوست ندارد. اعراف / ۳۱	۴	٪۲۰	۱۰۶- (۲)۵۲ ۷۹
چهارم	توکل، نیکی به پدر و مادر، بهشت، پیامبران، خلقت (۲)، ایثار	به پدر و مادر خود احسان و نیکی کنید. بقره / ۱۸۳	۷	٪۳۵	۳۳- (۲)۱۱۱ ۱۳۸- ۱۱۴- ۶۵ ۱۶۱-
مقدمه اول دوم سوم	-	-	۰	۰	-
جمع کل			۲۰	٪۱۰۰	

از مجموع هفت جلد کتاب بررسی شده، تعداد ۲۰ آیه قرآن یافت شد که فراوانی و درصد فراوانی آن به تفکیک هر کتاب، در جدول شماره ۳ درج شده است.

جدول شماره (۴): توزیع فراوانی آموزه‌های نهج البلاغه در هفت جلد کتاب‌های آموزش فارسی

پایه	موضوع	مصادیق	فراوانی	درصد فراوانی نسبی	ارجاع به صفحه
ششم	ستایش خداوند (۶) حکومت اسلامی (۱۲) حکمت، مالک اشتر (۲) ارزش زمان (۲)، نظم و تقوا	ای مالک! همان گونه که ملت برای توست تو نیز برای ملت باش.	۲۴	۶۴/۸۷	- (۶)۱۶ - (۱۲)۴۱ - ۴۶-۴۵ - (۳)۸۴-۴۷
پنجم	حقوق متقابل خداوند و بندگان، حکومت اسلامی علم آموزی (۲)، تکبر، الگو قرار دادن پشویان دین خودپسندی، ستم (۲) اعمال زشت، اعمال زیبا	اما خدای سبحان حق خود را بر بندگان این قرار داد که او را فرمان برند و در مقابل برای آنان این حق را قائل شد که از روی لطف خویش چند برابر به آنها پاداش دهد. خطبه ۲۱	۱۱	۲۹/۷۳	(۱۰)۷۰-۶۸
چهارم	عبرت گرفتن از تاریخ	امام علی در بخشی از نامه‌ای که به فرزندشان امام حسن نوشته‌اند می‌فرمایند: پسرم اگر چه من به اندازه همه پیشیان عمر نکرده‌ام اما در اعمالشان نگرسته‌ام و در سرگذشت آن‌ها اندیشیده‌ام به شکلی که همانند یکی از آنها شدم و با همه آن‌ها از اول جهان تا امروز بوده‌ام.	۱	۲/۷۰	۸۲
سوم	معرفی نهج البلاغه	نهج البلاغه کتابی است که سخنان و روایات امام علی (ع) در آن وجود دارد	۱	۲/۷۰	۹۲
مقدمه اول دوم سوم	-	-	۰	۰	-
		جمع کل	۳۷	٪۱۰۰	

از مجموع هفت جلد کتاب بررسی شده، ۳۷ آموزه نهج البلاغه یافت شد که فراوانی و درصد فراوانی آن به تفکیک هر کتاب، در جدول شماره ۴ درج شده است.

جدول شماره (۵): توزیع فراوانی حدیث و روایات در هفت جلد کتاب‌های آموزش فارسی

پایه	موضوع	مصادیق	فراوانی	درصد فراوانی نسبی	ارجاع به صفحه
ششم	امام علی (ع)، تفکر، کبر، نیکی به والدین، فروتنی، پرسش، گناه، نماز (۲)، مقام شهید (۲)، ایرادگرفتن	حضرت مهدی (عج) می‌فرماید: هیچ چیزی مانند نماز بینی شیطان را به خاک نمی‌ساید؛ پس نماز بگذار و بینی شیطان را به خاک بمالان.	۱۲	۱۸/۱۸	۳۴-۲۲ -۶۲-۵۲ -۶۹-۶۷ -(۲)۹۲ -(۲)۹۷ ۱۳۱-۱۰۷
پنجم	کسب روزی، زراعت، بیم و امید (۲)، اسراف، قناعت، حق الله، حقوق اسلامی، حق مومن بر مومن، آداب تجارت (۲)	پیامبر اکرم (ص) فرمودند علم را بیاموزید؛ زیرا علم رشته پیوند میان شما و خداوند عزوجل است.	۲۰	۳۰/۳	-۲۵-۲۲ -(۲)۳۵ -۶۳-(۲)۵۲ -(۲)۶۸ -(۲)۷۹ -(۳)۸۵ -۹۶-۹۲ -(۲)۱۰۳ (۲)۱۰۶
چهارم	قرآن (۳)، تقوا، خشم، کودکان (۴)، سفر، مشورت (۲)، مرگ، اهل بیت (ع)، نماز (۲)، سلام کردن (۴)، ایثار (۲)، آینده نگری، حق مسلمان بر مسلمان	امام صادق (ع) فرمودند: در برنامه زندگی با کسانی که خدا ترس هستند مشورت کن.	۲۴	۳۶/۳۶	-۲۵-(۲)۱۹ -۲۸-۲۷ -۴۲-۴۱ -۴۷-۴۳ -(۲)۷۱-۶۳ -۷۸-۷۴ -(۲)۷۹ -(۴)۱۱۱ -(۲)۱۶۱ (۲)۱۶۹
سوم	اهل بیت (۳)، بیماران، تاریخ، علم، دروغ، حق کودکان، بشارت به ظهور امام زمان (عج)، همسایه.	پیامبر اکرم (ص) فرمودند: مثل اهل بیت من همانند کشتی است که هر کس سوار آن شد نجات یافت و هر کس رهايش کرد غرق شد.	۱۰	۱۵/۱۶	-۴۰-۱۶۷ -(۲)۹۲ -۱۳۵-۱۱۱ -۱۷۳-۱۶۸ -۲۱۵-۱۹۶
مقدمه اول دوم سوم	-	-	۰	۰	-
جمع کل			۶۶	٪۱۰۰	

از مجموع هفت جلد کتاب بررسی شده، ۶۶ حدیث و روایت یافت شد که فراوانی و درصد فراوانی آن به تفکیک هر کتاب، در جدول شماره ۵ درج شده است.

جدول شماره (۶): توزیع فراوانی اسامی اهل بیت (ع) در هفت جلد کتاب‌های آموزش فارسی

اسماء	فراوانی	فراوانی نسبی
محمد	۱۱۳	۱۷/۳۹
علی	۱۱۳	۱۷/۳۹
حسین	۱۱۰	۱۶/۹۳
حسن	۳۱	۴/۷۷
فاطمه	۱۰۹	۱۶/۷۷
سجاد	۱۱	۱/۷
محمد باقر	۳	۰/۴۶
صادق	۴۷	۷/۲۳
جواد	۱۸	۲/۷۶
کاظم	۲۰	۳/۰۸
رضا	۲۵	۳/۸۴
هادی	۵	۰/۷۶
حسن عسگری	۷	۱/۰۸
مهدی	۳۸	۵/۸۴
جمع	۶۵۰	٪۱۰۰

جدول شماره (۷)؛ توزیع فراوانی اسماء اهل بیت (ع) در هفت جلد کتاب‌های آموزش فارسی

اسامی ائمه اطهار		
فراوانی نسبی	فراوانی	پایه
۸/۳۱	۵۴	ششم
۹/۸۳	۶۴	پنجم
۲۰	۱۳۰	چهارم
۲۶	۱۶۹	سوم
۳۴/۱۶	۲۲۲	دوم
۱/۷	۱۱	اول
۰	۰	مقدمه
٪۱۰۰	۶۵۰	جمع کل

از مجموع هفت جلد کتاب بررسی شده، ۶۵۰ مورد اسامی اهل بیت (ع) یافت شد که فراوانی و درصد فراوانی آن به تفکیک هر کتاب، در جدول شماره ۷ درج شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول شماره (۸): توزیع فراوانی تصویر اماکن مقدس (ع) در هفت جلد کتاب‌های آموزش فارسی

تصویر اماکن مقدس				
پایه	فراوانی	فراوانی نسبی	اماکن مقدس	ارجاع به صفحه
ششم	۱	۲/۸۷	قبرستان بقیع	۵۸
پنجم	۱	۲/۸۷	کعبه	۱۴
چهارم	۵	۱۳/۸۹	حرم ائمه، قبرستان بقیع، مسجدالنبی (۲)، کعبه	۷۴-۱۰۶-۱۶۴- ۱۷۴-۱۷۷
سوم	۵	۱۳/۸۹	حرم ائمه (۴)، جمکران	۱۲۲-۱۲۳- ۱۵۴-۱۹۰-۲۱۴
دوم	۵	۱۳/۸۹	کعبه، حرم ائمه (۳)، مسجد	۵۹-۱۰۹-۱۳۶- ۱۵۶-۱۸۰
اول	۱۴	۳۸/۳۸	مسجد (۵)	۲۱-۲۵-۶۴- ۶۶-۷۵-۱۳۰- ۱۳۲-۱۶۴- ۱۶۶-۱۹۰-۱۹۱- ۲۱۵-۲۱۶-۲۱۷
مقدمه	۵	۱۳/۸۹		۱۸-۴۴-۵۵- ۸۵-۹۹
جمع کل	۳۶	٪۱۰۰		

از مجموع هفت جلد کتاب بررسی شده، ۳۶ تصویر اماکن مقدس یافت شد که فراوانی و درصد فراوانی آن به تفکیک هر کتاب، در جدول شماره ۸ درج شده است.

جدول شماره (۹): توزیع فراوانی مولفه‌های آموزه‌های اسلامی در هفت جلد کتابهای آموزش زبان فارسی

آموزه‌های اسلامی	فراوانی	فراوانی نسبی
قرآن	۲۰	۲/۴۷
آموزه‌های نهج البلاغه	۳۷	۴/۵۷
حدیث و روایت	۶۶	۸/۱۶
اسما	۶۵۰	۸۰/۳۵
تصویر اماکن مقدس	۳۶	۴/۴۵
جمع کل	۸۰۹	۱۰۰٪

نمودار شماره (۱): توزیع فراوانی مولفه‌های آموزه‌های اسلامی در هفت جلد کتابهای آموزش زبان فارسی

نمودار شماره (۱). آموزه‌های اسلامی

از مجموع هفت جلد کتاب بررسی شده، ۸۰٪ اسامی اهل بیت (ع)، ۸٪ حدیث و روایت، ۵٪ آموزه‌های نهج البلاغه، ۴٪ تصویر اماکن مقدس و ۳٪ آیات قرآن، یافت شد.

- در پاسخگویی به سؤال اصلی پژوهش یعنی هم‌خوانی محتوای کتب آموزش زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) از کتاب مقدمه تا ششم دوره زبان فارسی با قلمرو آموزه‌های اسلامی (آیه‌های قرآن، حدیث، آموزه‌های نهج البلاغه، تصویر مکان‌های مقدس، اسماء اهل بیت (ع)) به چه میزان است، نتایج درصد فراوانی در جدول شماره (۹) و نمودار شماره (۱)، به دست آمده است که کمترین درصد فراوانی ۲/۴۷ با فراوانی ۲۰ مربوط به مولفه آیه‌های قرآن و بیشترین درصد فراوانی ۸۰/۳۵ با فراوانی ۶۵۰ به مولفه اسامی اهل بیت است. در نتیجه می‌توان گفت که با توجه به محوری بودن مولفه آیه‌های قرآن در کتاب‌های زبان فارسی و براساس هدف کلی آموزه‌های اسلامی کمتر منطبق بود و در مجموع مولفه‌های حدیث، آموزه‌های نهج البلاغه، تصویر مکان‌های مقدس در حد مطلوب بود.
- در پاسخ به سؤال فرعی اول پژوهش یعنی هم‌خوانی محتوای کتب آموزش زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) از کتاب مقدمه تا ششم دوره زبان فارسی با آموزه‌های اسلامی در مؤلفه آیه‌های قرآن به چه میزان است، نتایج فراوانی کتاب‌های زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) از مقدمه تا کتاب ششم به تفکیک کتاب‌ها در زمینه مؤلفه آیه‌های قرآن در جدول شماره (۳)؛ نتایج با فراوانی ۲۰ به دست آمده است و درصد این مؤلفه در کل کتاب‌ها محاسبه شده است که در نمودار شماره (۱)، با درصد ۳٪ حاصل شده است که نشان می‌دهد میزان اهمیت به این مؤلفه در حد مطلوب نیست.
- در پاسخ به سؤال فرعی دوم پژوهش یعنی هم‌خوانی محتوای کتب آموزش زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) از کتاب مقدمه تا ششم دوره زبان فارسی با آموزه‌های اسلامی در مؤلفه حدیث به چه میزان است، نتایج فراوانی کتاب‌های زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) از مقدمه تا کتاب ششم به تفکیک کتاب‌ها در زمینه مؤلفه حدیث در جدول شماره (۵) به دست

آمده است که نتایج با فراوانی ۶۶ به دست آمده است و درصد این مؤلفه در کل کتاب‌ها محاسبه شده است که در نمودار شماره (۱)، با درصد ۸/۱۶ حاصل شده است که نشان می‌دهد میزان اهمیت به این مؤلفه در حد مطلوب است.

- در پاسخ به سؤال فرعی سوم پژوهش یعنی هم‌خوانی محتوای کتب آموزش زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) از کتاب مقدمه تا ششم دوره زبان فارسی با آموزه‌های اسلامی در مؤلفه آموزه‌های نهج البلاغه به چه میزان است، نتایج فراوانی کتاب‌های زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) از مقدمه تا کتاب ششم به تفکیک کتاب‌ها در زمینه مؤلفه آموزه‌های نهج-البلاغه در جدول شماره (۴) به دست آمده است که نتایج فراوانی ۳۷ به دست به آمده است و درصد این مؤلفه در کل کتاب‌ها محاسبه شده است که در نمودار شماره (۱)، با درصد ۴/۵۷ حاصل شده است که نشان می‌دهد میزان اهمیت به این مؤلفه در حد مطلوب است.

- در پاسخ به سؤال فرعی چهارم پژوهش یعنی هم‌خوانی محتوای کتب آموزش زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) از کتاب مقدمه تا ششم دوره زبان فارسی با آموزه‌های اسلامی در مؤلفه تصویر مکان‌های مقدس به چه میزان است، نتایج فراوانی کتاب‌های زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) از مقدمه تا کتاب ششم به تفکیک کتاب‌ها در زمینه مؤلفه آموزه‌های نهج البلاغه در جدول شماره (۸) به دست آمده است. که نتایج فراوانی ۳۶ به دست آمده است و درصد این مؤلفه در کل کتاب‌ها محاسبه شده است که در نمودار شماره (۱)، با درصد ۴/۴۵ حاصل شده است که نشان می‌دهد میزان اهمیت به این مؤلفه در حد مطلوب است.

- در پاسخ به سؤال فرعی پنجم پژوهش یعنی هم‌خوانی محتوای کتب آموزش زبان فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) از کتاب مقدمه تا ششم دوره زبان فارسی با آموزه‌های اسلامی در مؤلفه اسماء اهل بیت (ع) به چه میزان است، نتایج فراوانی کتاب‌های زبان

فارسی مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج) از مقدمه تا کتاب ششم به تفکیک کتاب‌ها در زمینه مؤلفه آموزه‌های اسماء اهل بیت (ع) در جدول شماره (۶) به دست آمده است. نتایج فراوانی ۶۵۰ به دست به آمده و درصد این مؤلفه در کل کتاب‌ها محاسبه شده است که در نمودار شماره (۱) با درصد ۸۰/۳۵ حاصل شده که نشان می‌دهد میزان اهمیت به این مؤلفه مطلوب است. در جدول شماره (۷) به تفکیک کتابها از مقدمه تا کتاب ششم میزان توزیع فراوانی به دست آمده است که بیشترین فراوانی در کتاب دوم و نبودن فراوانی در کتاب مقدمه بود.

نتیجه‌گیری

در نقشه جامع علمی کشور آموزش زبان فارسی به غیر ایرانیان به عنوان یکی از راهبردهای تعامل فعال و اثرگذار در حوزه علم و فناوری با کشورهای دیگر بویژه کشورهای منطقه و جهان اسلام (راهبرد کلان، شماره ۴، ص ۳۰ و ۳۱) محتوای نظام آموزشی نقش مهمی در پرورش رفتار معنوی و مذهبی فراگیران ایجاد می‌کند و محتوا آموزشی ذهن فراگیر را درگیر نگرش و رفتار نوین ایجاد می‌سازد. یکی از کاربردهای این پژوهش تعیین میزان تناسب و همخوانی محتوا با محورهای اسلامی است؛ بنابراین لازم است برای هر جزء کلمات، تصاویر و مفاهیمی که در کتاب‌ها مطرح می‌شود دقت لازم را به کار برد؛ زیرا این محتوا است که زمینه مناسب برای پرورش معیارها و عقاید اسلامی است.

نتایج پژوهش حاضر در هفت جلد کتاب فارسی به فارسی مرکز آموزش زبان نشان می‌دهد که در متن کتاب‌های فارسی به فارسی از کتاب مقدمه تا ششم با تعداد کل ۱۲۸۳ صفحه، مؤلفه آیه‌های قرآن با فراوانی ۲۰٪ - ۳٪، مؤلفه احادیث با فراوانی ۶۶ - ۸/۱۶٪، مؤلفه آموزه‌های نهج البلاغه با فراوانی ۳۷ - ۵۷/۴٪، مؤلفه تصاویر مکان‌های مقدس با فراوانی ۳۶ - ۴/۴۵٪، مؤلفه آشنایی با اسامی اهل بیت (ع) با فراوانی ۶۵۰ - ۸۰/۳۵ درصد حاصل شد. در مجموع از نتایج ذکر شده می‌توان این‌گونه استنباط کرد که این کتاب‌ها

در زمینه آموزه‌های اسلامی از روند کیفیتی خوبی برخوردار است. البته در مورد تصاویر مکان‌های مقدس این نکته حائز اهمیت است که در طی تحلیل منابع، تصاویری بودند که مشخص نبود این اماکن برای حرم کدام یک از معصومین (ع) است. پیشنهاد می‌شود که نام حرم‌ها در تصاویر ذکر شود. همچنین در مورد اسامی مرتبط با اهل بیت (ع) نام حضرت خدیجه (س) در کل منابع فقط دو بار ذکر شده بود.

نکاتی در جهت تقویت بیشتر کتاب‌های زبان فارسی پیشنهاد می‌شود:

محتوای کتاب‌ها بر اساس هدف_ محتوا، طراحی شود تا محتوا بیشترین انطباق را با هدف (جامعه المصطفی) داشته باشد.

در تدوین کتاب‌های فارسی به فارسی «مرکز آموزش زبان و معارف اسلامی المهدی (عج)» به حفظ تعادل آموزه‌های اسلامی بیشتر پرداخته شود تا رفتار معنوی و مذهبی فرگیران به طور مناسب پرورش یابد.

جامعه المصطفی (ص) از یک سوی یک مجموعه حوزوی و نهادی علمی و فرهنگی است و از سوی دیگر مجموعه‌ای بین‌المللی است که فرصت‌های بسیار خوبی برای توسعه فرهنگ اسلامی دارد و از اهداف مهم آن نشر و توسعه معارف و فرهنگ اسلامی است. این امر برنامه‌ریزان را مجاب خواهد کرد که از پژوهش‌هایی مانند پژوهش حاضر استفاده کرده و با همکاری دست‌اندرکاران بخش آموزش زبان فارسی در همه نمایندگی‌ها و مدارس، سازوکارهایی را جهت تقویت مبانی فرهنگ دینی دانش‌پژوهان اتخاذ نمایند و نتایج این گونه پژوهش‌ها را در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌های خرد و کلان آموزشی، تربیتی، فرهنگی و پژوهشی جامعه المصطفی (ص) مورد استفاده قرار دهند.

منابع

۱. قرآن کریم
۲. نهج البلاغه
۳. سعدی، حشمت‌الله (۱۳۷۶). «کاربرد عکس در آموزش کشاورزی»، جهاد، سال هفدهم، شماره ۱۹۵، ص ۲۰-۲۴.
۴. سند برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۱). تهران: سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزش و پرورش، دبیرخانه طرح تولید برنامه درسی. ص ۲۰، ۱۲.
۵. ساروخانی، باقر (۱۳۷۸)، روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی، جلد اول، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. ص ۲۸۰
۶. شعبانی، زهرا. (۱۳۸۴)، «بررسی تطبیقی برنامه‌های درسی دینی و اخلاقی در ایران و چند کشور» جهان. فصلنامه تعلیم و تربیت ۸۳، (۲۱)، ۱۶۶-۱۱۹.
۷. شاد قزوینی، پرینا (۱۳۸۷)، «ویژگی‌های تصویری در کتاب‌های قرآنی کودکان»، پژوهش‌های قرآنی، سال چهارم، شماره ۵۴-۵۵، ص ۲۹۰-۳۱۹.
۸. معرفی جامعه المصطفی، (۱۳۹۳) اداره کل روابط عمومی و بین الملل، اندیشه ماندگار، تابستان، ۱، ص ۸-۹
۹. مطهری مرتضی (۱۳۵۴) سری در نهج البلاغه، تهران: انتشارات صدرا.
۱۰. عالم زاده نوری، محمد (۱۳۸۹)، سیمای آرمانی طلبه در نگاه مقام معظم رهبری، چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
۱۱. باقی نصرآبادی، علی، (۱۳۹۷)، مدیریت امور فرهنگی از منظر امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری با تأکیدهای دینی، علمی، و بین المللی. قم، نشر مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی.
۱۲. مهدویان، محمد حسین، (۱۳۹۶)، مباحث المعنی از مجمع البیان فی تفسیر القرآن، جلد اول، نشر مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی.
۱۳. منصوری لاریجانی، اسماعیل (۱۳۸۴)، در چشمه سار نهج البلاغه، قم: انتشارات خادم الرضا(ع).
۱۴. معانی، محمود (۱۳۹۲). تبیین مبانی نظری تربیت دینی براساس سند تحول بنیادین.
۱۵. شب خیز، محمدرضا، (۱۳۹۲)، اصول فقه دانشگاهی، قم: نشر لقاء.
۱۶. دووژه، موریس. (۱۳۶۲)، روش‌های علوم اجتماعی، ترجمه خسرو اسدی، تهران: انتشارات سپهر.
۱۷. موسوی، ستاره و محمد رضا نیلی. (۱۳۹۳). «تحلیل و بررسی نمود ارزشهای انسانی

و اخلاقی در برنامه درسی براساس آموزه‌های دینی». مجله مهندسی فرهنگی،
(۷۹)، ۱۲۳-۱۴۲.

۱۸. نجم (۱۳۸۷)، اساسنامه جامعه المصطفی.

۱۹. صدرزاده، ماندانا (۱۳۸۴). «رویکرد ارتباطی و روش سمعی - بصری: تقابل دیدگاه‌های
آموزشی»، مجله پژوهش زبان‌های خارجی، شماره ۲۳، ص ۱۱۹-۱۳۸

۲۰. Sahu, T. K., & Pradhan, S. R. (۲۰۰۸). A Conceptual analysis of spiritual
intelligence and its relevance. Retrieved from <http://shiram.college.academia.edu/Tapansahu/papers>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی